

İktidarın nüfus planlaması: Kürtaj ve sezaryen üzerinden kadın cinselliğinin siyaseti

FUNDA ÜSTEK*

İREM KÖK**

Erdoğan'ın kürtaj ve sezaryen söylemini Foucault'nun biyo-iktidar kavramıyla açıklamak mümkün. Biyo-iktidarın en önemli özelliği insanları birey olarak değil, bir nesil olarak görmesi, bu sebeple de kişisel seçim ya da tercihlerin iktidarın görüşlerini belirlemesine alan tanımamasıdır

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nda ve daha sonra özel bir hastanenin açılışında kürtaj ve sezaryen hakkındaki görüşlerini açıkladı. Kürtajı bir cinayet, sezaryeni de bir nüfus dengelme ve engelleme projesi olarak tanımlayan Erdoğan'ın görüşleri, ülke çapında büyük bir tartışma yarattı. İşte bu sebeple iktidarın kürtaj ve sezaryen üzerine söylediği sözleri daha derinlemesine inceledik. Bunun için yazılı basında çıkmış 100'den fazla haberi söylem analizi yöntemiyle taradık.

Erdoğan'ın birbiriyle alakasızmış gibi görünen benzetmeleri, örneğin intihar ve kürtajı birbiriyle eş tutması, bilimselliğe yaptığı yoğun göndermeler, kendini ülkedeki her meselenin sorumlusu olarak addetmesi, tam olarak hangi değerlerden bahsettiği belirsiz olsa da sürekli bir "değerlerimiz" göndermesi yapması, kürtaj ve sezaryen konusundaki endişesini genç nüfus isteği ve "çocuk sevgisi"yle özdeşleştirme ve de bunların hepsini görüşlerinin tartışmaya açık olmadığını gösteren bir üslupla yapması aslında birbirinden bağımsız şeyler değil. Kanımızca, Erdoğan'ın kürtaj ve sezaryen söylemini Foucault'nun biyo-iktidar kavramıyla açıklamak mümkün.

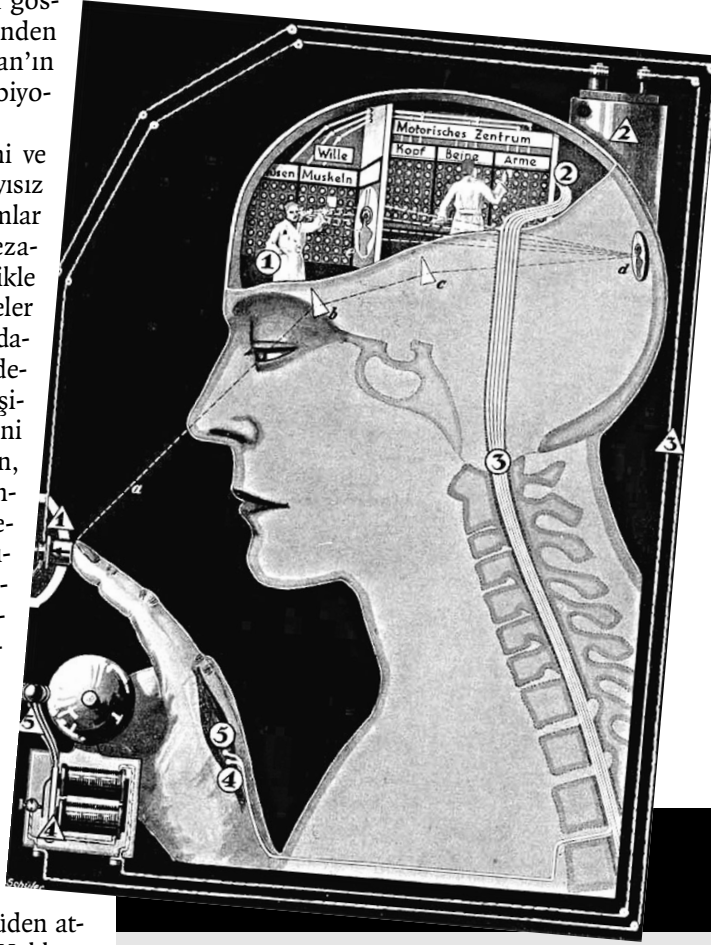
Biyo-iktidar, "Bedenlerin zapt edilmesini ve nüfusun kontrol edilmesini başarmak için sayısız ve farklı yöntemler patlaması" olarak tanımlar Foucault. Bu bağlamda hükümetler cezai ve düzenleyici yaptırımlar aracılığıyla, özellikle de nüfus planlaması ve istatistikî göndermeler yoluyla, insanları yönetmeye çalışır. Biyo-iktidarın en önemli özelliği insanları birey olarak değil, bir nesil olarak görmesi, bu sebeple de kişisel seçim ya da tercihlerin iktidarın görüşlerini belirlemesine alan tanımamasıdır. Örneğin, Erdoğan, "Evet, belki bizler 50 yıl, 100 yıl sonra yaşananları görmeyeceğiz, göremeyeceğiz... Ama çocuklarımız ve torunlarımız adına, insanlık adına tedbirleri bugünden almamız gerektiği, bu sorumluluğun bizim üzerimizde olduğu açıktır" derken kişisel seçimlere karşı tedbir alınmasını, bunun da neslin geleceği için yapılması gerektiğini savunuyor. Aynı üslubu Erdoğan'ın neden kürtaja karşı olduğunu açıklarken görüyoruz: "Şimdi bazıları çıkıyor diyor ki 'kürtaj yaptırma bir haktır'. Kadın diyor 'isterse kürtaj yaptırır'. Siz onun vücudunda müdahalede bulunamazsınız, tasarrufta bulunamazsınız. Bırak intihar edene de müsaade et. Niye köprüden atarken gidip karşıyorsun adamın işine ya. Hakkını kullanın, atlasın aşağıya. Böyle saçmalık olur mu?"

Erdoğan burada insan hayatını korumak adına her türlü kişisel seçime karşı çıkmasını gerektiğini, aksinin bir saçmalık olacağını belirtiyor. Yalnız burada bireyin hayatından ziyade, neslin geleceğinden endişe ediyor. Böylece kürtaj ve intihar kişisel bağlamdan, dolayısıyla da kişisel hak ve özgürlüklerden arındırılıp neslin geleceği için kontrol altına alınması gereken pratiklere indirgeniyor. İşte tam da bu yüzden kadının bu tartışmanın muhatabı olarak alınmıyor ve onlardan yardıma ve korunmaya muhtaç, kendi kendilerine düzgün karar veremeyecek aciz varlıklar olarak söz ediliyor. Örneğin Erdoğan, doktor sezaryen önerirse "Orada kadıncağız ne yap-sın?" diyerek konunun zavallı kadının seçimine bir-

raklamayacağını, devletin vesayetinin duruma müdahale etmesi gerektiğini belirtiyor.

Dahası, Erdoğan'ın 'ana karnındaki ceninin öldürülmesiyle, doğumdan sonra öldürülmüş insanın arasında hiçbir fark' görmemesi de nüfusu sadece sayıdan ibaret görmesiyle, halihazırdaki nüfusun yaşam kalitesinin konu dışı bırakılmasıyla ilgili görüşünü, "çocuk gelinler?" gibi soruların hepsi cevapsız bırakılıyor, tartışmaya dahil edilmiyor. Sürekli tarihten ders çıkarmamızı öğütleyen Erdoğan, kürtajı engellemenin tarih boyunca kürtajı sonlandırmak anlamına gelmediğini, kürtajı turizmi, merdiven altı kürtaj atölyeleri ve hatta kadınların kendi kendilerini kürtaj etmeye çalışmaları üzerinden sürdür-günü görmezden geliyor. Ana karnındaki ceninin hayatını bu derece önemseyen bu söylem, olası kadın ölümlerine gözlerini kapıyor.

Bu yüzden de iktidara yöneltilen "peki ya ucuz iş gücü?", "eğitim seviyesi düşük nüfus?", "sayısı günden güne artan kadına karşı şiddet vakaları?", "çocuk gelinler?" gibi soruların hepsi cevapsız bırakılıyor, tartışmaya dahil edilmiyor. Sürekli tarihten ders çıkarmamızı öğütleyen Erdoğan, kürtajı engellemenin tarih boyunca kürtajı sonlandırmak anlamına gelmediğini, kürtajı turizmi, merdiven altı kürtaj atölyeleri ve hatta kadınların kendi kendilerini kürtaj etmeye çalışmaları üzerinden sürdür-günü görmezden geliyor. Ana karnındaki ceninin hayatını bu derece önemseyen bu söylem, olası kadın ölümlerine gözlerini kapıyor.

lerini kürtaj etmeye çalışmaları üzerinden sürdür-günü görmezden geliyor. Ana karnındaki ceninin hayatını bu derece önemseyen bu söylem, olası kadın ölümlerine gözlerini kapıyor.

BİLİMSELLİK, AHLAK VE KADIN CİNSELLİĞİNİN SİYASETİ

Tartışmalardaki söylemlerin en göze çarpan yanı bilimselliğin, ahlakın ve siyasetin iç içe geçmişliği. Foucault'un 'Cinselliğin Tarihi' kitabında belirttiği üzere, cinselliğe dair bilimsellik söylemleri kadının cinselliği hakkındaki disiplinler pozisyonları şekillendirebilir. Kürtaj ve sezaryen üzerine iktidarın söylemlerinde gözlemediğimiz kadıyla, nüfus planlaması çerçevesinden bakılan bilimsellik harmanlanmış bir ahlak anlayışının önemli bir yer tuttuğunu görüyoruz.

Erdoğan'ın açıklamalarını takiben, kürtaj ve sezaryen tartışmasında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Şahin ve Sağlık Bakanı Recep Akdağ, benzer bir bilimsellik ve ahlak anlayışını aile planlaması ve nüfusa ilişkin söylemlerle açıklıyor. Şahin, sezaryeni kadının sağlığını tehdit eden ve bilinçsizce yapılan bir 'ağrısız doğum' seçeneği olarak algılandığını vurgularken, kürtaj meselesine geldiğinde kürtajın aile planlaması olarak bilinçsizce uygulandığını ve kürtaj yanlıları tarafından 'bilimsellikten ve akıldan' uzak bir şekilde tartışmanın şekillendirildiğini bahsediyor.

Benzer bir şekilde Akdağ'ın, Erdoğan'ın kurduğu sezaryen ve nüfus denklemini doktor kimliğiyle 'bilimsel' bir açıklama getirirken, kürtaj meselesinde yaratılacak tartışmaların neticesinde insanların "kürtaj bir planlama yöntemi değilmiş, o zaman biz normal planlama yöntemlerine başvurabiliriz" diyeceğini ve böylece "yarın kürtajla ilgili kısıtlamalar getirdiğimizde de bu o zaman çok büyük bir problem oluşturmayacak" dediğini görüyoruz. Ancak hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkeleri inceleyen akademik çalışmalar gösteriyor ki kürtajın yasal olması uzun vadede kürtajın bir doğum kontrol yöntemi olarak kullanılmasının önüne geçiyor, kürtaj oranları azalmaya başlıyor. Diğer birçok çalışmanın gösterdiği üzere kürtajın yasal olduğu ülkelerde kürtaj oranları çok daha yüksek. (Bu çalışmalara Dünya Sağlık Örgütü'nün kürtaj raporları üzerinden ulaşılabilir.)

'BATI'DA KÜRTAJ

Çoğu zaman Batı'ya ve Batı'nın savunduğu değerlere karşı bir söylem içerisinde olan Erdoğan'ın kürtaj söylemini haklı çıkarmak için Batı'yı kullanıyor olması oldukça ilginç ve düşündürücü. Örneğin Erdoğan şu cümleleri kuruyor: "Batının birçok toplumunda aynı şekilde bununla ilgili çıkarılmış yasalar var. Bunun bizim değerlerimizde bir defa yer var." Ya da "Amerika ve Avrupa'nın birçok ülkesinde de kürtaja karşı mücadele ve yasalar var".

Tabii, burada "hangi Batı" sorusunu yönelmek gerekiyor. Zira İskandinav'da kürtaj serbest hatta İsveç, 14 haftayla dünyanın en geniş kürtaj yasalarına sahip; İngiltere'de 1967'den beri

kürtaj yasal ve Türkiye'dekinin aksine reşit olmayanlar ailelerinden yasal izin almadan dahi kürtaj olabilir. Yine Almanya'da kürtaj 12 haftalık süre içerisinde yasal. Erdoğan Batı'da kürtajın yasak olduğu ülkeleri kast ediyor; örneğin İrlanda, Polonya, Orta ve Latin Amerika'daki Konyu Katolik ülkeler ve ABD'nin muhafazakâr bazı eyaletleri. Bu eyalet ve ülkelerde kürtaj karşıtlarının dini referanslardan ziyade tıpkı AKP hükümetinin şu an yaptığı gibi bilim ve ahlak üzerinden koyu bir tartışmaya girdiklerini görüyoruz. Embriyonun ne zaman birey olduğu üzerine yoğunlaşan bu tartışmalar (şimdilerde Türkiye'de tartışmanın ruhunu embriyoya ne zaman üflendiği

üzerine yoğunlaşması gibi) kadınlara kendi benzerleriyle ilgili hiçbir seçim hakkı tanımıyor. Fakat şunu belirtmek gerekiyor ki kürtaja karşı olan 'Batı'da tek bir kürtaj anlayışı hâkim değil. Orta Amerika'dan Nikaragua gibi ülkelerde annenin sağlığını tehlikeye atan durumlarda dahi kürtaj yasaklanırken, Polonya'da annenin sağlığını tehlikeye atan gebeliklerin sonlandırılmasında bir sakınca görülüyor.

* Funda Üstek, Oxford Üniversitesi Sosyoloji Departmanı'nda doktora öğrencisi.

** İrem Kök, Oxford Üniversitesi Coğrafya ve Çevre Departmanı'nda doktora öğrencisi.

Yine mi Brütüs?

EYLEM
DELİKANLIdelikanliylem@gmail.com
@cagriylem

Elbette muhafazakâr bir partinin liderinin farklı bir eğilim sergilemesini beklemiyorduk fakat Başbakan'ın bu çıkışında Amerikanvari neo-muhafazakâr elementler olduğunu görmemek için gerçekten kör olmak lazım

Biz, iktidarı döneminde kadın ölümlerinin yüzde 1.400 artış göstermiş olmasının, bir Başbakanın 'kadın'la ilgili gündemini haddinden fazla meşgul etmesi gerektiğini düşünelim; konu gele gele sezaryen, kürtaj ve Uludere üçgenine gel-sin. Belli ki kadının jinekolojik seçimleri ideolojik olarak masaya yatırılmış. O zaman konuyu irdelemek de yine biz kadınlara düşsün.

Sezaryen, her ameliyat gibi yan etkileri olan, tıbbi bir doğum müdahalesidir. Öncelikli amacı da kadının ve çocuğun hayatını tehlikeye atmamak üzere uygulanmasıdır. "Sezaryene karşıyım" demek ciddiye alınmayacak bir açıklama olmakla birlikte, tıbbi olarak yanlış ve politik olarak da tehlikeli bir yaklaşımdır. Biz yine de bunu, Başbakan'ın "sezaryene karşı değil, tercihe dayalı sezaryene karşıyım" demek istediğini düşünerek tartışmayı deneyelim. Türkiye dahil dünyanın birçok ülkesinde sezaryen doğum hızlı bir yükselişte. Tıbbi gereklilik dışındaki sebepler arasında normal doğum korkusu, sezaryenin normal doğuma oranla daha hızlı olması, özellikle doktorlar açısından daha pratik bir uygulama olması ve normal doğumun komplikasyonlarıyla uğraşmama sayılabilir. 2010 Dünya Sağlık Örgütü'nün sezaryen üzerine yapılan raporunda, dünya genelinde sezaryen doğuma yapılan harcamanın toplamı 2.3 milyar dolar. Türkiye yüzde 21.2'lik payı ve 17 milyon dolarlık harcamasıyla 12. sırada yer alıyor. Bu oran içerisinde tercih edilen sezaryenin oranı ise yüzde 1.3. Deyelim ki bu oran son 4 senede yükselişe geçmiş olsun. Yine de Başbakan'ın gündeme taşımaya çalıştığı konunun muhatapları doğum ya-

pan kadınların çok az bir bölümü. Bütün bunlara rağmen, dünya genelinde tercihen yapılan sezaryen doğumların, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki yükselişini durdurmaya çalışmak yerinde bir çaba. Zira kadın ve çocuk ölümlerinin azaltılması için sezaryen doğuma gerçekten ihtiyacı olan mesela Nijerya, Etiyopya veya Kongo gibi ülkelere mali yardım artırmayı bir insanlık borcu, bu konuda hemfikiriz. Erdoğan'ın gerçek niyetinin bu olup olmadığını bilmemekle birlikte, eğer öncelikli amaç Türkiye genelindeki bu keyfi sezaryen uygulamalarını azaltmak ise, işe, ilk önce kâr amacı güden sağlık işletmelerinden başlamak gerekiyor. Sezaryen doğumlar hem daha çabuk hem de masraflı olmaları nedeniyle hastane işletmeciliği açısından bakıldığında kârlı bir ameliyat oluyor. Doktorlar normal doğuma nazaran günde daha fazla sezaryen doğum yapabiliyor, zira ameliyat 20 dakika içinde tamamlanabiliyor. Sonrasında ise kadın ve çocuğun en az 4 gün hastanede yatması gerekiyor. Dolayısıyla sezaryen doğumun mali yükü normal doğumunkini aşiyor. Yapılması gereken diğer çalışmalar ise doğum öncesi 'doğum eğitimlerine' ağırlık verilmesi, normal doğumun neden sezaryen doğuma nazaran daha sağlıklı bir seçim olduğunun anlatılması, çoğu korku sebebiyle sezaryeni tercih eden kadınların bilgilendirilmesi ve bu süreçte hazırlanması.

Sezaryenin yükselişi sağlık sektörünün kâr peşinde koştuğu her ülkede kaçınılmaz görünüyor. Rapora göre Amerika yüzde 30'luk keyfi sezaryen uygulamaları raporun 3. sırasında yer alıyor. Özel sigorta şirketlerinin doğum masraflarını karşıladığı

ğı ABD'de sezaryen doğum oranı yüzde 30'un üzerinde kalmış bulunuyor. Dolayısıyla Başbakan istediği kadar sezaryene karşıyım desin, sağlık sistemini paranın güdümünden çıkarmadığı sürece bu gidişat değiştiğinden pek mümkün görünmüyor. Kaldı ki doğumu bizzat kendileri gerçekleştirilmeyen erkeklerin, kadınların doğumla ilgili seçimleri konusunda tercih beyan etmeleri de abesle iştigal oluyor.

Kürtaj konusunda gelince... Konu sadece kadınları ilgilendirmiyor. Elbette muhafazakâr bir partinin liderinin farklı bir eğilim sergilemesini beklemi-yorduk fakat Başbakan'ın bu çıkışında Amerikanvari neo-muhafazakâr elementler olduğunu görmemek için gerçekten kör olmak lazım. Bu paketin içinde neler yok ki: LGBT karşıtlığı, din taraftarlığı, silah severlik, zınyatı suç sayma, idam karşıtlığı varsayarak prezervatif kullanımını özendir-

meme. Liste uzadıkça uzuyor fakat mantık her yerde aynı. Safaları belirginleştirmek, hatları kalın çekmek. Dolayısıyla kürtaja başlayan bu tartışma hiç şüphesiz ki diğer alanlara da kayacak ve bu kutuplaşma önümüzdeki dönemde daha da sertleşecek. Bu nedenle kürtaj yalnızca kadının bedenine, hayatına ve kimliğine yönelik bir savaş değildir. Bu toplumun genelini sarmalayan, kişisel özgürlüklerimizi ve seçimlerimizi hedef almış, aşılan bir savaştır. Feministler pankartlarını açtıklarında kişisel özgürlüklerine düşkün herkesin o pankartın arkasında olması en azından bu gündemin en önemli maddesidir. Kadının bedenine ve bedeniyle ne yapacağı toplumsal bir tartışma değil, kişisel bir tercihtir. Bu tartışmayı önemsiz bulanlara söyleyecek son sözümü ise, biraz kişisel olmakla beraber, "Susma, sustukça sıra sana gelecek!"